

A TEHETSÉGGONDOZÁS MISKOLCI MODELLJE A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Emlékezés Tóth Zoltán Viktorra

TARCZAI BÉLA

Az első világháború és az utána ránk kényszerített trianoni békediktátum szétzilálta a magyar gazdaságot, a magyar lakosság jelentős részét kisebbségi sorba szorította, korlátozta az ország függetlenségét, megváltoztatta a társadalom szerkezetét és megakasztotta a nemzetté válás folyamatát is. A leírtak illusztrálására csupán néhány példát említek, ezt is azért, hogy későbbi mondanivalóm egy általános képbe legyen illeszthető. Elvesztettük területünk 71,5%-át, s ezzel együtt nyersanyagforrásaink javát, erdeink 85,7%-át, a lakosság 64%-át. A nagy hírű és nagy múltú pozsonyi Erzsébet Egyetem Pécsre, a selmecbányai főiskola Sopronba, a kolozsvári Ferencz József Egyetem Szegedre menekült.

A békeszerződés kemény feltételei sokkolták a magyar társadalmat. A kezdeti elkéseredett tiltakozást nemsokára a reménytelenség váltotta fel. Az emberek egyszerűen nem mertek hinni abban, hogy a gazdasági katasztrófából ki lehet lábalni, és hogy a nemzet valaha is túl tud jutni a levertség, megalázottság állapotán. A társadalom természetes reakciója volt az irredenta mozgalom, amely a 30-as évektől, mint revíziós politika, állami rangra emelkedett.

Ebben a helyzetben tűnt fel Klebelsberg Kunó¹ vallás- és közoktatásügyi miniszter elképzelése egy olyan kultúrpolitikáról, amely a magyar szellemi hagyományokra épül, korszerű iskolai, közművelődési (népművelési) rendszert valósít meg, a tudomány és a művészetek erőteljes támogatásával az európaiat meghaladó színvonalú értékeket tud felkutatni és bemutatni. A miniszter vallotta, hogy Magyarország csak ezen az úton tud tekintélyt szerezni a világban, és csak így tudja a nemzet önbecsülését is helyreállítani. Ezt a törekvést a kételkedők és a kritikusok az erőltetett „kultúrfőlény” politikájának titulálták, és az ún. utódállamokkal szembeni kihívásnak tekintették.

A hagyományokra támaszkodást Eötvös József² és Trefort Ágoston³ reformjainak továbbfejlesztése és megerősítése jelentette volna. Az általános műveltség szintjének emelkedését a társadalom szerkezetében Trianon hatására bekövetkezett változások garantálták. Az 1910. évi népszámlálás adatai szerint az iskoláskort elért népesség 68,7%-a tudott írni-olvasni. A 20-as évekre ez az arány 84,8%-ra emelkedett. Az

¹ Klebelsberg Kunó 1922-től 1931-ig vallás- és közoktatásügyi miniszter. Foglalkozott a mezőgazdasági vidékek, főként a tanyák népiskolai hálózatának kiépítésével, mezőgazdasági továbbképző tanfolyamok szervezésével, a tanárképzés fejlesztésével, a Magyar Tudományos Akadémia állami támogatásának erősítésével, létrehozta a Nemzeti Közművelődési Alapítványt.

² Eötvös József, 1867-től 71-ig kultuszminiszter. Nevéhez fűződik a kötelező elemi iskolázás, a népnevelés kiterjesztése, a középiskolák hálózatának bővítése, a tanárképzés megszervezése.

³ Trefort Ágoston 1871-től 88-ig volt kultuszminiszter. Az Eötvös által megkezdett reformokat folytatta, kötelezővé tette a magyar nyelv oktatását, az egyetemeket és főiskolákat fejlesztette, középiskolai reformot hajtott végre.

elcsatolt területekről nagy tömegben menekültek Magyarországra az úgynevezett „tisztviselők”, de ilyenek sokan itt maradtak a Monarchia megszűnt hivatalaiból is, növelve ezáltal az iskolázott középosztály számarányát. Ez a jelenség kétségtelenül kedvező volt a társadalom szerkezete minőségének szempontjából, de szociális és gazdasági szempontból nagy megterhelést jelentett, mert ezeket az embereket megélhetéshez kellett juttatni, lakásgondjukat meg kellett oldani, hogy csak a legfontosabbakat említsem.

Az Eötvös József, Trefort Ágoston és Klebelsberg Kunó nevéhez kapcsolódó kultúrpolitika érintette a szellemi élet valamennyi területét, az óvodától a Magyar Tudományos Akadémiáig. A hangsúlyok időnként változtak, aszerint, hogy a társadalom és a kor milyen igényekkel lépett fel. Minden időben nagy hangsúlyt kapott viszont az alapfokú oktatás bővítése, amit Klebelsberg úgy fogalmazott meg, hogy le kell küzdeni a társadalom egyes rétegeiben mutatkozó lemaradást és hátrányokat. Itt elsősorban a falusi népesség tanultsági, műveltségi szintjének javítása kapott különös hangsúlyt. Ezért szorgalmazta a népiskolai hálózat bővítését a mezőgazdasági területeken, 1926-ban 50 millió pengőt irányzott elő tanyai iskolák létesítésére, támogatta a mezőgazdasági továbbképző tanfolyamok szervezését, a falukutató mozgalom javaslata alapján, dán mintára megvalósult népfőiskola⁴ gondolatát. Az ilyen és hasonló elgondolások háttérében sürgető igénnyel fogalmazódott meg a tehetségmentés-tehetséggondozás problémája. Ebben a témakörben számtalan kezdeményezés, javaslat született Karácsony Sándor földesi kísérletétől⁵ Zilahy Lajos elitnevelési programjáig, a „Kitűnőek Iskolája”-ig.⁶ Viták tüzeben jött létre 1937-ben a „Horthy Miklós Ösztöndíj Alap”, a szegény sorsú középiskolás diákok támogatására, de csak állami tanintézetekben, mozgalom szerveződött „Magyar tehetségek megmentése” címén, kongresszusok, konferenciák, tanulmányok foglalkoztak a kérdéssel. Sajnos, a sok erőfeszítés csak csekély eredményt hozott. A 30-as évek statisztikája szerint az összlakosság 5,5%-át kitevő jómódú osztályok gyermekei a gimnáziumi tanulók 48%-át, a 39%-os tömeget képviselő szegények gyermekei pedig csak 1,3%-át adják.

A tehetséggondozásnak Magyarországon történelmi előzményei vannak, ha nem is ilyen néven kerültek a krónikák lapjaira. A szerzetesi iskolákban feltűntek szegény sorsú diákok, akik egyházi támogatással képezhették magukat. A reformáció után a protestáns egyházközségek ösztöndíjjal küldtek szegény diákokat külföldi egyetemekre. A legáció, a mendikantúra, a szolgáladiáság, a sorkoszt, az instruálás intézményei mind azt a célt szolgálták, hogy a tehetséges, ámde anyagiakban szűkölködő fiatalok saját erejükből, de szervezett segítséggel tanulhassanak. A közismert példák közül itt elég Fráter Györgyre és Táncsics Mihályra hivatkoznom.

Ebbe a történelmi folyamatba illeszkedik egy szerényen indult, de 30 évig eredményesen működött miskolci kezdeményezés, a Szent Alajos Diákszövetség. Ez a szervezet egy spontán ötletből, az első világháború idején, tehát a tehetséggondozásnak a kultúrpolitika szintjén történt hivatalos megjelenése előtt alakult. Olyan korban, amikor Magyarországon elsősorban azok a gyermekek kerülhettek közép- vagy felső iskolába, akik az ilyen intézmények elérhető közelségében laktak, vagy olyan családban éltek,

⁴ Népfőiskolák először Dániában kezdtek a 19. század közepén működni. Nálunk az 1930-as években, a falukutatók és a népi írók kezdeményezésére indult mozgalom a 18–25 éves parasztfiatalok továbbképzésére.

⁵ Karácsony Sándor (1891–1952) neves pedagógus, egyetemi tanár. 1922-ben kezdett kísérletet 28 falusi gyerek továbbtanulásának megfigyelésével.

⁶ Zilahy Lajos neves író, aki a 40-es években az elitnevelés apostolaként is fellépett. Tervet készített a „Kitűnőek Iskolája” létesítésére. Lebombázott budai villájának maradványait és telték erre a célra ajánlotta fel.

amely anyagi helyzeténél fogva vállalhatta az iskoláztatás költségeit. A szegényebb, főként falusi családok nem is gondolhattak arra, hogy gyermekeiket felsőbb iskolába járassák, s így sok tehetség elkallódott.

1915 őszén Bodrogi István városi tanácsnok – személyes ismeretsége révén – behozta Miskolcra Mezőzomborból Lábás József 6 elemi végzett fiút, akinek értelmi képességeiről és szorgalmáról alkalma volt meggyőződni. Szándéka az volt, hogy társadalmi segítséggel gondoskodik a fiú továbbtanulásáról.

A miskolci Mindszenti Plébániára ekkor került segédlelkészként Tóth Zoltán Viktor, és mindjárt feladatul kapta az alsóvárosi férfiak Szent Alajosról elnevezett Mária Kongregációjának⁷ lelkesi vezetését. Bodrogi István a kongregációban mutatta be a fiút és kérte a prézes valamint a tagok támogatását. Kezdeményezése nem várt sikerrel járt, mert a kongreganisták azonnal vállalták a fiú ingyenes elszállásolását, a szülői gondoskodást pótló felügyeletet és az étkeztetést az ún. „sorkosztos” rendszerben. Mindez annak ellenére történt, hogy ekkor a város lakói már erősen érezték a világháború terheit.

Az „első fecske”, Lábás József sorsáról annyit tudunk, hogy hihetetlen szorgalommal vetette bele magát a tanulásba. 1925. június 1-jén szentelték pappá Egerben. Erdőkövesden, Sajónémetiben, Füzesabonyban, Törökszentmiklóson szolgált, majd 1929-ben Ormosbányára helyezték, ahol közadakozásból templomot építtetett. 1939-ben Hajdúnánásra, 1941-ben Pélyre, innen Gyöngyösorosziba helyezték. Itt súlyosan megbetegedett és emiatt Mádra költözött, ahová időközben családja is áttelepült. Mádon halt meg 1954-ben, 54 éves korában.

Az első kísérlet sikere arra ösztönözte Tóth Zoltán Vikort és a kongregáció tagjait, hogy ezután is szervezeten foglalkozzanak falusi tehetségek felkutatásával és iskoláztatásával. Így jött létre a Szent Alajos Diákszövetség, amely a pártfogolt diákokat fogta össze, és az első két évben mint a kongregáció szociális részlege működött, majd 1917-ben önálló egyesületté alakult, természetesen továbbra is a kongregáció szellemi pártfogása alatt. Az egyesület elnöki tisztét Tóth Zoltán Viktor látta el. Fontos megjegyezni, hogy a szövetség a diákok, és nem a pártfogók egyesülete volt, az elnök pedig nem csupán a szervezési és adminisztratív teendőket intézte, hanem ellátta a fiatalok lelki gondozását is. Amint a tények igazolják, fiatal kora ellenére a gyermeki lélek kiváló ismerőjének és fáradhatatlan szervezőnek bizonyult.

Tóth Zoltán Viktor 1927-ben

⁷ Mária kongregációk. Katolikus hitbuzgalmi egyesületek, melyek fő céljuknak Szűz Mária tiszteletét tekintik. Kezdetben a szerzetesi iskolákban működtek, 1586-ban V. Sixtus pápa engedélyezte a világiak számára is.

A szövetség védőszentjéül a kongregáció névadóját, Gonzaga Szent Alajost választotta. Olasz fejedelmi család gyermeke volt, fiatalon lépett be a jezsuita rendbe, s ott aszketikus életével és a betegek önfeláldozó ápolásával tűnt ki. 1591-ben, 23 éves korában járványos betegségben halt meg. Az egyetemes egyház őt tette meg az ifjúság védőszentjévé.

A szövetség szervezete demokratikus elvekre épült. Az elnök mellett működött a legidősebb évfolyamból választott senior. Az egyes évfolyamok diákjainak összefogását a consultorok segítették. Ennek a szervezetnek a működtetése nem volt nehéz, mert a diákok túlnyomó része a Fráter György Gimnáziumba járt, elvértve akadt egy-két tanítóképzős vagy polgári iskolás közöttük.

Amennyire egyedi volt a szövetség léte és szervezete, annyira egyedi volt a pártfogásba vett diákok kiválasztásának módszere is. Tóth Zoltán Viktor hitt abban, hogy a vidéken kallódó tehetségek egy részét meg lehet menteni, s ennek egyik előfeltétele a felelősségteljes kiválasztás. Mivel a rájuk bízott gyermekeket és képességeiket legjobban a falusi lelkészek és tanítók ismerik, őket kérte fel, hogy válasszanak ki és küldjenek be Miskolcra olyan szegény, de tehetséges fiatalokat, akiket szüleik nem tudnának taníttatni. Ez a módszer rendkívül munkaigényes, de – amint az eredmények igazolják –, biztonságos volt.

A szövetség jelvénye

részből érkezett adományok, másrészt a kongregáció tagjai által szervezett természetbeni felajánlások biztosították. Tóth Zoltán Viktor a nagyobb biztonság okáért megalapította az Aloysianum Könyvkereskedő Rt.-t, amely kötelezettséget vállalt arra, hogy tiszta jövedelmének 20%-át a szövetség javára fordítja. Tervezte egy Szent Alajos Diákotthon felépítését is, de ez nem valósulhatott meg.

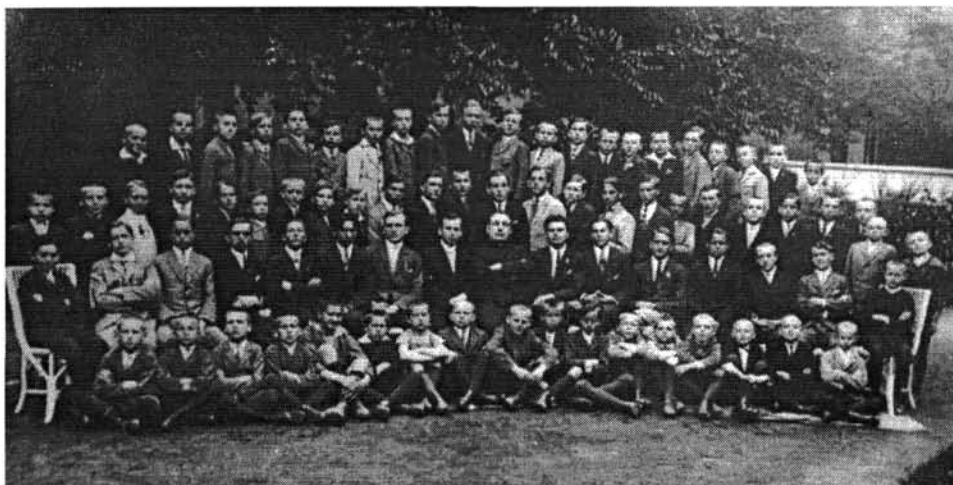
A Szent Alajos Diákszövetség pártfogolt tagjainak számáról 1935-ig vannak pontos adatok. Ekkor ugyanis, a megalakulás 20. évfordulójára gyűjtötte össze dr. Bartha László, a Diósgyőri Vasgyár főtisztviselője és dr. Schvendtner István városi főlevéltáros

A szövetség fővédnöki tisztét Szmrecsányi Lajos, a nagy tekintélyű egri érsek vállalta. Ez önmagában is elegendő volt ahhoz, hogy a plébánosok Tóth Zoltán Viktor felkérését komolyan vegyék. A fővédnökség később az anyagi támogatás megszervezésében is hatékonyan mutatkozott, mert az egyházi vezetők, a püspökök és a szerzetesrendek főnökei pártfogásukba vették a miskolci kezdeményezést.

A kiválasztásban Tóth Zoltán Viktor jó partnerre talált Vucskits Jenőben, a Fráter György Gimnázium igazgatójában, aki a tehetségek felkutatása és gondozása kérdésében teljesen azonos nézeteket vallott, és sokszor személyesen is elbeszélgetett a vidékről behozott gyerekekkel.

A szövetség működésének anyagi feltételeit egyrészt az imént már említett egyházi támogatások, az ország minden

– mindketten egykori Szent Alajos diákok – a szövetség történetének fontosabb adatait. Eszerint a növendékek száma 1915-ben 1, 1916-ban 1, 1917-ben 9, 1918-ban 18, 1919-ben 23, 1920-ban 28, 1921-ben 31, 1922-ben 35, 1923-ban 50, 1924-ben 58, 1925-ben 89, 1926-ban 105, 1927-ben 116, 1928-ban 109, 1929-ben 100, 1930-ban 103, 1931-ben 114, 1932-ben 118, 1933-ban 103, 1934-ben 105, 1935-ben 109 volt. A tendenciák ismeretében, a szövetség működésének 30 esztendeje alatt mintegy 2000-re tehető a pártfogolt tanulók száma.

Szent Alajos-diákok 1925-ben. Középen Tóth Zoltán Viktor

Csoportkép 1927. június 12-én a zászlószentelés alkalmával. Középen Vendel János jezsuita páter, az ünnepség szónoka, mellette Tóth Zoltán Viktor tollas sapkában

A pártfogás terjedelme a lehető legszélesebb volt. A már említett szálláson és étkezésen kívül a diákok rendszeres szaktárgyak szerinti instruálásban részesültek. Ezt a

feladatot részben a szaktanárok, részben a felsős diákok látták el, minden ellenszolgáltatás nélkül. A közös tanulás és az instruálás eredménye az átlagon felüli osztályzatokban mutatkozott meg. A gondoskodás körébe tartozott a tankönyvek, tanszerek beszerzése, a rendkívüli tárgyak tandíjának fedezése, az iskolai kirándulások költségeinek megtérítése, segítség a ruházzkodásban, szükség esetén orvosi ellátás, vagy egyéb személyes igények teljesítése. Az orvosi felügyeletet és tanácsadást az elnök fivére, a közismert és közkedvelt dr. Emödi Tóth Béla végezte Vörösmarty utcai rendelőjében.

A szövetség az anyagi támogatások és a testi szükségletek kielégítése mellett gondoskodott a fiatalok erkölcsi neveléséről, a társadalmi beilleszkedés problémáinak megoldásáról és általában mindarról, amit ezeknek a diákoknak az esetében a családi és az iskolai nevelés nem tudott nyújtani. Dr. Bartha László a szövetség fennállásának 20. évfordulóján és Tóth Zoltán Viktor ezüstmiséje alkalmából 1935. szeptember 29-én megjelentetett alkalmi újságban erről a következőket írta: „A Szövetség vezetőjének nagy gondja van arra, hogy ez az intézmény ne maradjon pusztán kosztoló intézmény, hanem a fiúkból egész embereket neveljen, akik gyakorlati, jó hívei lesznek a katolikus Egyháznak és szorgalmas munkásai a magyar hazának.”

Ennek a célnak elérése érdekében Tóth Zoltán Viktor hatalmas programot dolgozott ki, és ennek megvalósításába sok önzetlen szakembert is bevont. Ő maga havonta két alkalommal exhortációt, lelki beszélgetést tartott a gimnázium kápolnájában. Az exhortáció nem prédikáció, nem lelki gyakorlat vagy annak valamilyen pótléka, hanem közvetlen beszélgetések sorozata volt. Kitűnő érzéke volt a félnék, zárkózott gyermeki lelkek megnyitásához, az idősebbek problémáinak megérzéséhez és megoldásához. Ilyenkor nyílt alkalom arra, hogy megbeszéljék a tanulással, szállással, étkezéssel és a szabadidő hasznos eltöltésével kapcsolatos általános és egyéni gondokat. Mivel az iskolákkal is állandó kapcsolatban volt, jól ismerte a másik oldal, a tanárok és az iskolavezetés véleményét is.

A faluról bekerült fiúk mindenekelőtt megtanultak viselkedni. Megismerték az alapvető illemszabályokat, gyakorlati tanácsokat kaptak az evőeszközök használatára, a ruházzkodásra, a beszédmódra, a testápolásra, a sportok gyakorlására. A szövetség által javasolt és szemmel tartott tánciskolába jártak, kirándulásokat szerveztek, amelyekre a szülőket is meghívták. Ilyen alkalmakkor az erdészek ingyen, különvonaton szállították a résztvevőket Garadnára.

A közösségi szellem ápolását szolgálták a jeles ünnepek alkalmával a kivonulások. Az együvé tartozást a kávébarna sapka, a zománcozott jelvény és az 1927-ben felavatott zászló jelképezte. Az érettségizett diákok, amennyiben a városban vagy a környéken maradtak, nem szakadtak el a szövetségtől. Felnőttként, mint közreműködők vagy pártfogók segítettek a szövetség napi feladatainak végrehajtásában.

A szövetség és vezetőjének tekintélyét, elismertségét sok megnyilatkozás igazolja. Szmrecsányi érsek már 1919-ben dicséretes levelet és 1000 koronát küldött a szövetségnek. „...örömmel látom, hogy a Szövetség a mostani nehéz időkben is példásan igyekezett a szegény tanulók erkölcsi és anyagi támogatása által rendeltetésének megfelelni” – írta az érsek. 1927. április 20-án az érseki iroda magas kitüntetésről értesítette Tóth Zoltán Viktort, akit a pápa „fra i Suoi Cappellani Segreti d'Onore” a pápai titkos káplánok testületébe felvette.

Az 1927-es esztendő egyéb esemény révén is emlékezetessé vált a szövetség életében. Június 12-én, a megalakulás 10. évfordulóján zászlószentelési ünnepséget tartottak a katolikus gimnázium udvarán felállított táborigyűlési oltárnál. Az ünnepi misét és

szertartást az egri érsek személyes képviselőjében Kronberger József apát-kanonok végezte. Ekkor vezették be a diákok részére a barna egyensapkát. A zászló és a sapkák elkészítéséhez a város lakói 30 millió koronával járultak hozzá. Szmezsányi érsek ez alkalommal zászlószög megváltás címén 10 db aranyat küldött a szövetségnek.

1935. szeptember 29-én a szövetség időszakosan megjelent Hírnöke kettős jubileumról számolt be. Ekkor ünnepelték Tóth Zoltán Viktor pappá szentelésének 25. és a szövetség megalakulásának 20. évfordulóját. Az ezüstmisét Tóth Zoltán Viktor a kialakult szokásokkal ellentétben, a legnagyobb csendben, Szegeden, a Miasszonyunkról elnevezett zárda kápolnájában tartotta, és élénken tiltakozott az ellen, hogy az ő személyét illetően bármilyen ünnepséget rendezzenek. A Szent Alajos öregdiákok mégis módot találtak az ünneplésre: a 20. évfordulón műsoros ünnepséget rendeztek a Korona Szálló emeleti dísztermében. Ezen az ünnepségen – neves miskolci művészek és diákok műsora keretében – Henkey Hönig Vilmos ny. tábornok méltatta a szövetség és alapítója érdemeit. Érdekes a méltatásból és az ünnepelt válaszából néhány mondatot idézni: „Volt idő, amikor nem volt senki, aki rávezette volna a társadalmi rétegeket arra, hogy fogjanak össze a nemzet közkincsének, a magyar gyermekeknek megmentésére. Tóth Zoltán Viktor volt az első, aki ezt a gondolatot megértette, magáévá tette és megvalósította.”

Tóth Zoltán Viktor válaszából: „...szemrehányást kapok azért, hogy gyarapítom a magyar szellemi proletariátust. Elégtétel, hogy Magyarország kultuszminisztere is legfontosabb feladatának tekinti a fiatal magyar tehetségek megmentését.”

A szövetség és Tóth Zoltán Viktor tekintélyét és népszerűségét az is jelzi, hogy ezen az ünnepségen Borbély-Maczkó Emil vármegyei főispánnal az élen, megjelent a város és a vármegye valamennyi egyházi és állami vezetője. A pártfogolt diákok aranykötésű misekönyvvel ajándékozták meg lelki atyjukat.

Az egri érsek 1939-ben esperessé nevezte ki a mindaddig szerény segédlelkészi minőségben tevékenykedő papot, és megbízta a dévaványai plébánia vezetésével. A miskolci hívek minden elképzelhető formában megpróbálták Egert a döntés visszavonására rábírní, de ez nem sikerült. Az érdekelt maga is azt tanácsolta híveinek, hogy ne tiltakozzanak. Ő a döntést fegyelmezetten tudomásul vette. A hivatalos indoklás az volt, hogy kényelmesebb tevékenységi kört kíván a felsőbbség Tóth Zoltán Viktornak nyújtani, és hogy előmenetelét a hierarchiában csak ezen a módon lehetett biztosítani. A szövetség lelki irányítását Vieszer József apát-kanonok vette át és vitte tovább, elődje szellemében. Nem lehet állítani, hogy a szövetség népszerűsége a személyi változás következtében kezdett csökkenni, de tény, hogy az 1940/41-es tanévben az ellátott diákok száma már csak 30 vidéki és 3 miskolci volt.

Tóth Zoltán Viktor 1941. január 4-én, váratlanul fellépett tüdőgyulladás következtében, Dévaványán elhunyt. Néhány nappal korábban még Miskolcon járt, s a tőle megszokott kedélyességgel kereste fel régi harcostársainak társaságát. Temetésén, január 7-én az öregdiákok nevében dr. Bartha László, a MÁVAG főtisztviselője, az aktív diákok nevében Orosz Lajos nyolcadikos vett búcsút a „Krisztus Szíve szerint való diákapostoltól” – amint a Fráter György Gimnázium Értesítőjében olvashatjuk. Az egykori és akkori Szent Alajos-diákok 1941. júniusában emlékünnepeket rendeztek volt elnökük tiszteletére. A részt vevő közönség ez alkalommal is megtöltötte a gimnázium udvarát.

Ezután a háború viharai tépázták a szövetséget, majd el is sodorták a többi hasonló szervezettel együtt. A feledés fátylát az Új Ember lebbentette fel egy pillanatra 1987 szeptemberében, rövid megemlékezéssel az alapítás 70. évfordulójára. Az Oktatáskutató

Intézet az 1986-ban kiadott „Tehetségmentés az iskolában 1920–1944” című kiadványában,⁸ Orosz Lajos tollából közölt néhány adatot a szövetségről.

A Szent Alajos Diákszövetség működésének 30 éve alatt gondozásba vett mintegy 2000 diák szinte kivétel nélkül befejezte a középiskolát, ellentétben az állami rendszerben tapasztalt lemorzsolódással. A különbözőség magyarázata a kiválasztás eltérő módszerében található meg. Tóth Zoltán Viktor és munkatársai személyes és többszörösen mérlegelt kiválasztást végeztek, tehát az első pillanattól kezdve élő kapcsolat volt – és ez mindvégig meg is maradt – a kiválasztók és a kiválasztottak között. Az állami rendszerekben az eljárás személytelen volt, a diákok általános felhívás alapján jelentkeztek.

A középiskolát végzett Szent Alajos-diákok túlnyomó része egyetemre, főiskolára került, és valóban hasznos tagja lett a társadalomnak. Sokan választották a papi és a tanári hivatást. Ez érthető is, hiszen a serdülőkorban a példának van hatása a gyermeklélekre. A fiatalok otthon a falujukban papjukat, a középiskolában pedig a tanáraikat tekintették példaképüknek, és ennek hatására döntöttek a pályaválasztásnál. De találunk a diplomások között egyetemi, főiskolai tanárt, tudományos kutatót, törvényszéki bírót, elnököt, főlevéltárost, kórházigazgató főorvost, nagyüzemi műszaki igazgatót és főtisztviselőt.

Végezetül meg kell emlékezni arról az emberről, aki a Diákszövetséget kitalálta, fejlesztette és a két világháború közötti, igencsak nehéz gazdasági viszonyok mellett, tisztességgel működtette.

1890-ben született Emődön, nyolcgyermekes családban. 1910-ben szentelték pappá Egerben, 1915-ben került Miskolcra, segédlelkészként a mindszei parókiára. A szociális kérdések iránti fogékonyságot otthonról hozta magával, a közéleti érdeklődésre az élet nevelte, kényszerítette. Érdeklődésének és tenni akarásának egy pap esetében szokatlan sokrétűségét bizonyítja, hogy sok egyesületben, szervezetben vállalt vezető szerepet. A Szent Alajos Diákszövetség mellett, az azonos nevű Mária Kongregáció prezese, az Alsóvárosi Egyházi Énekkar elnöke, a Miskolci Keresztényszocialista Szakszervezet ügyvezető elnöke, a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete miskolci csoportjának elnöke, a Miskolci Keresztény Hitelszövetkezet – az ún. „Mezítlábás Bank” alapítója és igazgatóságának elnöke volt. Mint ember a derűs, kiegyensúlyozott, a való világban élő pap típusát valósította meg. Erőtéljes alkattú, erős hangú férfi és ezzel együtt, kiváló szónok volt. Kedvelte a vidám társaságot, anekdotázásával hangulatot tudott maga körül teremteni. Ha megkérdezték, bevallotta, hogy különösen szereti a tejfeles paprikáscsirkét, és hogy a „Kint lakom én Kisperjésen” kezdetű dal a kedvence. Mindemellert papi és vezetői kötelezettségeit mindenkor fegyelmezetten teljesítette. Hívei rajongtak érte, de bezárkózásra hajlamos paptársai „túlságosan világias” magatartása miatt bírálták.

Születésének 110. és felszentelésének 90. évfordulóján hálával és tisztelettel emlékeznek rá diákjai.

⁸ A szaccikkgyűjteményt az Oktatáskutató Intézet sokszorosított formában, 1986-ban adta ki. Írói között két volt Szent Alajos-diák található.

DAS MODELL DER TALENTENPFLEGE IN MISKOLC,
ZWISCHEN BEIDEN WELTKRIEGEN
HOMMAGE A TÓTH ZOLTÁN VIKTOR

Nach dem ersten Weltkrieg, in zerstückeltem, wirtschaftlich ruiniertem und auch moralisch in Hoffnungslosigkeit untergegangenen Ungarn, führte der damalige Minister für Religion und Unterrichtswesen, Klebelsberg Kunó, 1922–1931 eine neue Kulturpolitik ein. Diese hiess, dass Ungarn sein Prestige in dieser Lage, nur durch Verstärkung der geistigen Kräfte wiedererwerben kann. Deswegen unterstützte er zielbewusst die Wissenschaften, die Künste, das Volksbildungswesen und die Institutionen, die auf diesen Gebieten fungierten. Er lag besonderes Gewicht auf die Entdeckung junger Talente, die ohne irgendwelche Unterstützung nicht in die Mittel- und Hochschulen kommen könnten.

Voranehend dem staatlichen Programm und davon ganz unabhängig fing ein junger katholischer Priester, namentlich Tóth Zoltán Viktor, 1915 mit Hilfe der Dorfpfarrer und Lehrer die begabten jungen Schüler auszusuchen, und für die Auserwählten die Bedingungen zur Schulung in den Mittelschulen in Miskolc zu sichern, in Rahmen eines Jugendverbandes, der den Namen des heiligen Alois Gonzaga, des Patrons der Jugend aufnahm.

Ab 1915 bis 1944 sorgte der Verband für etwa 2000 Schüler, die denn fast alle die Hochschulen erfolgreich absolvierten.

Die Schützlinge erhielten nicht nur materielle Versorgung – Unterkunft, Verpflegung, Kleidung usw. mit Hilfe der grossmütigen Bürger der Stadt und des Landes, sondern wurden sie auch seelig gepflegt und zur Herausforderungen des alltäglichen Lebens vorbereitet. So konnten die Sankt Alois-Studenten im Beruf und in der Gesellschaft geachtete Stellen belegen.

Der Verfasser erinnert sich mit dieser Studie an den Priester, der 22 Jahre lang den Verband mit opfermutiger Seele leitete, und die Bahn für 2000 junge Talente zu Fortkommen ebnete.

Béla Tarczai